

Preek bij Lucas 2 : 1 - 16 en Jesaja 9 : 1 – 6 - Kerstnacht 2024

Lieve mensen,

‘De zachte krachten zullen zeker winnen’ is het thema van deze Kerstnacht. Het is de eerste regel van het bekende gedicht van Henriëtte Roland Holst. Het wordt straks na de preek door het Koor gezongen:

*De zachte krachten zullen zeker winnen
in 't eind - dit hoor ik als een innig fluist'ren
in mij: zo 't zweeg zou alle licht verduist'ren
alle warmte zou verstarren van binnen.*

*De machten die de liefde nog omkluist'ren
zal zij, allengs voortschrijdend, overwinnen,
dan kan de grote zaligheid beginnen
die we als onze harten aandachtig luist'ren
in alle tederheden ruisen horen
als in kleine schelpen de grote zee.*

*Liefde is de zin van 't leven der planeten,
en mense' en diere'.
Er is niets wat kan storen 't stijgen tot haar.
Dit is het zeek're weten:
naar volmaakte Liefde stijgt alles mee.*

Zijn we daarom niet hier vanavond? In deze Stille, heilige Nacht? Om die stem diep in onszelf te horen fluisteren? Die stem die zo gauw overstemd wordt door onze drukte, door onze angst, door de dreiging die groeit?

Zijn we daarom niet hier vanavond? Om met ons hart aandachtig te luisteren? Om die zachte krachten diep in onszelf te horen resoneren? Om te zorgen dat niet alle licht verduistert, niet alle warmte verstart van binnen.

Zijn we daarom niet hier vanavond? Om het weer éven zeker te weten: dat liefde de zin is van het leven. Ondanks de machten die haar nu nog omkluisteren.

Het gedicht van Henriëtte Roland Holst inspireerde Annet Schaafsma tot de foto op de voorzijde van het liturgieboekje: het zaad van het ‘zegekruid’, dat in de winter als een hard bolletje wordt vastgehouden door een prachtig teer ‘netje’. Als een kind in doeken gewikkeld. Wachtend om tot volle wasdom te komen.

‘De zachte krachten zullen zeker winnen’. Roland Holst schreef dit gedicht nota bene in 1918. Toen de Eerste Wereldoorlog nog volop gaande was, en miljoenen jonge mensen het leven lieten in de loopgraven.

Ik vertelde vorig jaar in de Kerstnacht – u weet dat vast nog wel – over het spontane Kerstbestand dat uitbrak op 24 december 1914, toen die Eerste Wereldoorlog nog maar net bezig was. Het is vanavond precies 110 jaar geleden.

Toen, op Kerstavond 1914, kwamen op veel plaatsen langs het front de soldaten uit hun loopgraven, om samen met de vijand te proosten en te zingen en de geboorte van de Vrededorst te vieren. Pas na een paar dagen, onder druk van de legerleiding, werd het vechten hervat. Nog drie en een half uitzichtloze jaren.

De zachte krachten zullen zeker winnen, maar het is ónzeker hoe lang dat duurt. Toch lijkt het alsof juist met Kerst onze zachte kant altijd meer naar boven komt. Een gevoel van saamhorigheid, van verbroedering, van naastenliefde.

De oorlog wordt even gepauzeerd. We komen zoveel mogelijk samen rond het Kerstdiner. Kerstkaarten worden massaal verstuurd om onze verbondenheid aan elkaar te tonen. De man die de straatkrant verkoopt krijgt rond de Kerst beduidend méér giften. De actie Serious Request wordt niet voor niets in deze tijd gehouden, om van onze tijdelijke vrijgevigheid te profiteren. En ik weet ook zeker dat de opbrengst van de collecte vanavond voor Stichting Dakloos Apeldoorn onze stoutste verwachtingen zal overtreffen...

En we kijken graag Kerstfilms, mierzoet maar hartverwarmend. Klassiekers over een slechte, eenzame rijke vrek die verandert in een joviale kindervriend. Films waarin de personages ontdekken dat het in het leven maar om één ding draait, eigenlijk: liefde. *Love actually*. Onze favoriete Kerstfilm thuis.

Ja, Kerst roept onze zachte kant wakker. De Kerstgedachte wordt het wel genoemd, alleen blijkt die gedachte altijd wat vluchtig te zijn. Want na de Kerst worden de goede bedoelingen samen met de Kerstversiering weer opgeborgen, tot volgend jaar.

Een kerstbestand maakt nog geen wereldvrede. En een paar dagen van vrijgevigheid maakt nog geen einde aan de ongelijkheid en de armoede.

Misschien weten we de zachtheid van Kerst nog te rekken tot Oud en Nieuw. Maar in januari begint het gewone leven weer. Terug de loopgraaf in. En de zachtheid maakt weer plaats voor het harde bestaan.

In onze maatschappij waar het draait om het materiële, om de buitenkant, om autonomie en eigenbelang, om prestaties en succes, om winnen en verliezen.

In ons land waar de sfeer er niet beter op wordt, met vijanddenken en polarisatie in de politiek, het strengste asielbeleid ooit, afschaffing van bed, bad en brood voor de allerkwetsbaarsten. Met de verharding in het maatschappelijk debat, op sociale media. Met bedreigingen en explosies aan de orde van de dag.

En in de grotere wereld om ons heen, waar verschillende oorlogen woeden die ook onze veiligheid en saamhorigheid bedreigen. NAVO-Baas Mark Rutte waarschuwt dat wij in het Westen ons moeten voorbereiden op oorlog, als we de vrede willen bewaren. Er moet veel meer geld naar defensie. Een nieuwe wapenwedloop lijkt zo onvermijdelijk.

En onze overheid adviseert dit jaar geen Kerstpakket maar een noodpakket, met in plaats van wijn en nootjes: een voorraad water, lang houdbaar voedsel, een zaklamp, een warme deken, een radio op batterijen, contant geld en, oh gelukkig: kaarsen en lucifers, wordt het toch nog gezellig...

En de zachte krachten? Die hebben het moeilijk met deze algehele verharding. Ik moet denken aan een liedje van Paul van Vliet. Als kind gingen we regelmatig naar zijn shows in het Circustheater in Scheveningen. We woonden in dezelfde straat.

In 1987 – ik was toen 12... ja, rekent u maar even rustig... 49 – in 1987 dus zag ik Paul van Vliet een van zijn mooiste liedjes zingen, met de titel 'Over leven'. Daarin vraagt hij zich af:

*Moet je hard zijn om te overleven
Tot de tanden toe bewapend
voor je eigen veiligheid
Moet je sluw zijn om te overleven
Voor als het zover is,
op het ergste voorbereid
Niemand meer vertrouwen
Altijd afstand houden*

Moet je hard zijn om te overleven

*Knokken voor jezelf
en alleen voor jouw belang
Zorgen dat je je nooit bloot zal geven
Je lach onder controle
je huilen in bedwang
En geloof en hoop en liefde
achter het behang*

*Je moet hard zijn om te overleven
Onverschillig voor de wanhoop
en onkwetsbaar voor verdriet
Met geen ander doel om naar te streven
Dan ieder voor zichzelf verschanst op zijn gebied*

*Dán zal je overleven
Maar léven is dat níet...*

Ja, óverleven is nog geen léven. De evolutie gaat om óverleven, *survival of the fittest*. Maar de bíjbel zegt, dat er méér in ons zit. Dat wij bestemd zijn voor iets beters, geroepen tot iets groters. Namelijk léven, écht leven, dat wil zeggen: in geloof, hoop en liefde. Dat is heel wat anders.

Punt is alleen, dat die harde overlever in ons allemaal zit, en ook een behoorlijk grote waffel heeft. Waarmee die andere stem die in ons fluistert, de zachte krachten, die óók in ons huizen, worden overstemd.

Angst wint het dan al snel van openheid en kwetsbaarheid. En als je bang bent, kun je je niet toevertrouwen. Als je bang bent, sluit je je af, trek je je pantser op, word je hard. Als je bang bent, ga je in de overlévingsstand, in plaats van dat je leert wat léven is. En dat het om liefde draait op deze planeet.

Daarom, zegt het evangelie, daarom is er iets nodig van de ándere kant. Iets wat niet uit onszelf lukt, en dat ons dus gegéven moet worden. Iets van buiten, of van boven, hoe je het noemt. Iets wat onze angst doorbreekt, als een engel in de nacht die ons aanzegt: ‘Wees niet bang.’ Als een hemels teken.

En dát teken wordt ons vannacht gegeven. Want in deze nacht komt God op aarde, in de gedaante van een mensenkind. Dit ís het teken, zegt de engel tegen de herders: een pasgeborene, in een doek gewikkeld, liggend in een voederbak.

Want zó God komt naar ons toe: in de zachtheid van een pasgeboren kind. En dat is op z'n zachtst gezegd: onverwacht.

Misschien is dat ook wel de reden dat we God vaak over het hoofd zien. Omdat hij zich klein maakt. Terwijl wij misschien onbewust toch nog steeds wachten op een krachtpatser. Een sterke man. Die desnoods met geweld alles rechtzet.

Die al het leed voorkomt, alle ziekten en rampen, oorlogen en aanslagen. 'Als God bestaat, waarom is er dan zoveel ellende op de wereld?' Je wilt niet weten hoe vaak die vraag aan mij gesteld is. En eerlijk gezegd stel ik 'm ook wel eens aan mezelf.

Misschien verwachten we nog altijd een gespierde geweldenaar, zo'n held uit een Hollywoodfilm, die in z'n eentje een meteoriet tegenhoudt. Een Bruce Willis, een Rambo.

Maar niets is minder waar. God komt in de gedaante van een pasgeboren kind. Geen *Die Hard*, maar een *new born*.

Misschien zien wij daarom God zo gemakkelijk over het hoofd. En denken we dat hij niet bestaat. Omdat we denken dat we onze rug moeten rechten, terwijl we moeten knielen, als we God willen zien.

Want hij is méns geworden. En wat voor één. Voor een niet-krachtpatser heeft hij toch een verpletterende indruk gemaakt. Want anders zat u hier vanavond niet.

Jezus Christus kwam met een onuitwisbare boodschap van vrede en hoop en liefde. En hij leefde het vóór.

Hij kwam niet met geweld, maar met geweldloosheid. Niet op dreunend stampende laarzen, maar op sandalen. Niet met bloedbevleete mantels, of het moet zijn eigen mantel zijn. Want het enige bloed dat hij laat vloeien in zijn strijd, dat zal zijn eigen bloed zijn.

Want dit kind, eenmaal volwassen, zal het niet overleven. Maar God, wat hééft hij gelééfd. En wat ís hij onsterfelijk gebleken, net als zijn boodschap. Zijn woorden van zachtheid in een harde wereld. Woorden die door de eeuwen heen tot op de dag van vandaag nóg klinken:

Zalig wie nederig van hart zijn,

want voor hen is het koninkrijk van de hemel.

*Zalig de zachtmoedigen,
want zij zullen de aarde beërven.
Zalig de barmhartigen,
want zij zullen barmhartigheid ondervinden.*

*En zalig de vrede-stichters,
want zij zullen kinderen van God genoemd worden.*

Dát is de weg die het Kerstkind ons wijst: de weg van de zachte krachten. Dat is de weg naar de vrede en een menswaardig bestaan. Dat is de weg naar léven in plaats van óverleven.

Het is de enige weg, maar het is geen gemakkelijke weg. En het is ook niet de kórtste weg. *De zachte krachten zullen zeker winnen / in 't eind.*

Maar hoe lang dat duurt, mag God weten. Gelukkig zijn de zachte krachten geduldig. Dat zegekruid op de voorkant van uw boekje is ook wat dat betreft een raak symbool. Want zegekruid heeft een lange adem.

Het zaad, eenmaal verspreid, kan namelijk vele jaren in ruste blijven, onzichtbaar, voordat het eindelijk ontkiemt. Maar als het ontkiemt, dan wordt het een prachtige blauwe bloem.

Zo is het ook met de zachte krachten. Liefde kan niets forceren, maar uiteindelijk is ze onweerstaanbaar en niet te stuiten:

*Liefde is de zin van 't leven der planeten,
Er is niets wat kan storen 't stijgen tot haar.
Dit is het zeek're weten:
naar volmaakte Liefde stijgt alles mee.*

Of zoals Paul van Vliet zingt in zijn lied 'Over leven':

*Eenmaal komt de tijd
dat de liefde het zal winnen...
als we morgen maar beginnen.*

Ik wens u een zacht en krachtig Kerstfeest toe...

Amen.